

UDK 903/904(398 Narona)(049.3)

Primljeno: 31. 03. 2026.

Stručni rad
Professional paper

Ema Ćorić

ARHEOLOGIJA SVAKODNEVNICE KAO MOST IZMEĐU NEKADAŠNJEG I DANAŠNJEG SVIJETA

(Adnan Busuladžić, *Zaboravljena Narona: Arheološki nalazi iz Narone u antičkoj zbirci Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, Arheološki muzej Narona – Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine, Vid/Sarajevo, 2025)

Knjiga pod naslovom *Zaboravljena Narona: Arheološki nalazi iz Narone u antičkoj zbirci Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine*, objavljena u Sarajevu 2025. godine, predstavlja značajan doprinos proučavanju antičke prošlosti prostora današnje Bosne i Hercegovine, ali i šireg područja rimske provincije Dalmacije. Autor ove studije je arheolog i redovni profesor na Univerzitetu u Sarajevu prof. dr. Adnan Busuladžić, dok je urednički potpisuje prof. dr. Mersiha Imamović. Recenzenti knjige su prominentni arheolozi prof. dr. Smiljan Gluščević i prof. dr. Jakov Vučić, što ovjerava naučnu relevantnost ovog izdanja. Knjiga je napisana dvojezično, na bosanskom i engleskom jeziku, čime je omogućena dostupnost širem krugu čitatelja, uključujući i međunarodnu akademsku zajednicu. Prijevod na engleski jezik uradila je Saba Risaluddin.

Već na početku autor uvodi čitatelja u historijske okvire Narone, antičkog grada koji je imao važnu ulogu u rimskoj upravnoj i trgovačkoj mreži. Iako se radi o relativno kratkom historijskom pregledu, on je funkcionalan i dovoljan da čitatelj razumije kontekst u kojem su nastajali i bili korišteni analizirani predmeti. Upravo kroz tu saobrazbu historijskog konteksta i detaljne analize materijalnih ostataka knjiga postiže svoj osnovni cilj – približiti svakodnevni život stanovnika Narone kroz arheo-

loške nalaze. Ovakva tematska orijentacija je posebno važna jer Narona, iako značajan antički centar, u širem historiografskom diskursu često ostaje u sjeni poznatijih lokaliteta. Upravo zato istraživanja poput ovog doprinose boljem razumijevanju regionalne prošlosti i njene povezanosti sa širim rimskim svijetom

Centralni dio knjige čini sistematičan prikaz predmeta koji su bili dio svakodnevnog života. Autor nas upoznaje sa raznovrsnim artefaktima, počevši od onih koji su služili ličnoj higijeni i uljepšavanju. Tako se, na primjer, opisuje upotreba pinceta, koje su imale ulogu u kozmetici i depilaciji, što ukazuje na razvijenu svijest o ličnoj higijeni i estetici u rimskom društvu. Detaljno se obrađuju igle za šivanje, igle za sondiranje, kao i ukosnice koje su služile za oblikovanje frizura i ukrašavanje. Ovi predmeti, iako na prvi pogled trivijalni, pružaju vrijedan uvid u svakodnevne navike i standard života stanovnika Narone. Poseban naglasak stavljen je na fibule, koje su imale funkcionalnu, ali i dekorativnu ulogu. Autor ih opisuje kao važan element odijevanja, ali i kao pokazatelj društvenog statusa. Izdvajaju se kasnolatske i kopljaste fibule, kao i varijante sa dvije igle i šarnir mehanizmom. Detaljan opis njihove izrade i oblika ukazuje na visok nivo zanatske vještine i estetske razvijenosti. Kroz analizu fibula jasno se vidi kako materijalna kultura može odražavati društvene odnose i hijerarhiju.

Autor potom prelazi na nakit, gdje dodatno produbljuje priču o estetskim i društvenim vrijednostima antičkog čovjeka našeg podneblja. Razmatraju se različiti tipovi nakita, uključujući prstenje, ogrlice, naušnice i geme. Posebno je zanimljiv prikaz prstenova koji nisu imali samo dekorativnu funkciju, već su često bili povezani sa identitetom, statusom ili čak administrativnim funkcijama. Naušnice se analiziraju kroz njihove oblike, načine izrade i materijale, što dodatno ukazuje na raznolikost i bogatstvo antičke materijalne kulture. U nastavku knjige obrađuju se ključevi, koji se posmatraju kao važan element svakodnevnog života, ali i kao simbol privatnog vlasništva i sigurnosti. Autor naglašava njihovu praktičnu funkciju, ali i razlike između klasičnih i atipičnih rimskih ključeva, čime se otvara prostor za razmišljanje o razvoju tehnologije i organizaciji domaćinstva u antičkom periodu.

Značajan segment knjige posvećen je oružju, koje se ne analizira samo kao sredstvo borbe, već i kao indikator društvenih odnosa i potencijalnih sukoba. Posebno se izdvajaju koplje i trobridna strelica, čiji opis uključuje i njihovu funkcionalnost, ali i kontekst u kojem su korišteni. Ovaj dio doprinosi razumijevanju vojne organizacije i sigurnosnih aspekata života u Naroni.

Dalje, autor se osvrće na skulpture i brončani torzo, pri čemu posebnu pažnju posvećuje materijalima i tehnikama izrade. Ovi nalazi svjedoče o umjetničkim dosti-

gnućima i kulturnim utjecajima koji su oblikovali identitet Narone kao urbano središte. Analiza se zatim širi na mozaike i građevinske materijale, poput opeke koja je dopremana iz sjeverne Italije. Ovaj podatak jasno ukazuje na razvijene trgovačke veze i integrisanost Narone u širi rimski ekonomski sistem. Narona se tako ne pojavljuje samo kao lokalni centar, već i kao važna tačka distribucije robe.

Posebno zanimljiv dio knjige odnosi se na keramiku, amfore i urne. Autor ovdje detaljno opisuje oblike i funkcije, naglašavajući njihovu ulogu u svakodnevnom životu, trgovini i ritualima. Jedna kamena urna, za koju postoji pretpostavka da je pripadala gladijatoru, otvara pitanje prisustva ove specifične društvene skupine u Naroni. Ovakvi nalazi dodatno obogaćuju sliku o društvenoj strukturi i kulturnim praksama.

Neobičan, ali vrlo zanimljiv segment knjige odnosi se na školjke i puževe pronađene u grobnim cjelinama. Autor navodi njihovu višestruku upotrebu – od kulinarske, preko simboličke, pa sve do kozmetičke. Iznimno je zanimljiva njihova funkcija kao glasačkih listića i afrodizijaka, što svjedoči o složenosti i raznolikosti njihove upotrebe. Također, školjke su imale i sakralno značenje, što ih povezuje sa religijskim praksama i vjerovanjima.

Nakon tematskog dijela, knjiga donosi katalog nalaza, koji uključuje detaljne opise, lokalitete i dimenzije predmeta. Ovaj dio je posebno važan za stručnjake jer omogućava preciznu analizu i oslonac za daljnja istraživanja. Katalog fotografija dodatno upotpunjuje tekstualni dio, pružajući vizuelni uvid u opisane predmete i olakšavajući njihovu interpretaciju. Kombinovani pristup, koji spaja narativni prikaz i stručnu dokumentaciju, čini ovu knjigu izuzetno vrijednim izvorom. Ona nije namijenjena isključivo stručnjacima, već može biti korisna i studentima, kao i svim zainteresovanim čitateljima koji žele bolje razumjeti antičku prošlost. Posebna vrijednost knjige je u tome što povezuje arheološke nalaze sa svakodnevnim životom, čineći prošlost pristupačnijom, razumljivijom i oživotvorenijom.

Knjiga *Zaboravljena Narona* ima višestruki značaj. Prije svega, ona doprinosi očuvanju i promociji kulturne baštine, podsjećajući na važnost muzeja kao institucija koje čuvaju, edukativno i naučno prezentiraju materijalne tragove prošlosti. Također, ona podstiče daljnja istraživanja i otvara nova pitanja vezana za život na našim prostorima u antičkom periodu. Za arheologe, historičare i muzejske radnike ova knjiga je vrijedan izvor informacija, ali i inspiraciju za njihov budući rad. Na kraju, može se zaključiti da djelo prof. dr. Adnana Busuladžića predstavlja temeljito istraživanje koje uspješno povezuje naučnu analizu i pristupačan način izlaganja. *Zaboravljena Narona* ne samo da podsjeća na značaj ovog antičkog grada, već i naglašava važnost očuvanja i pravilne prezentacije kulturne baštine. Upravo kroz ovakva djela, prošlost

dobija svoje mjesto u savremenom društvu, a arheologija postaje most između nekadašnjeg i današnjeg svijeta.

Adresa autorice
Author's address

Ema Ćorić
Univerzitet u Tuzli
Filozofski fakultet
ema.coric@untz.ba